

POLSKIE TERENOWE
STACJE GEOGRAFICZNE

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Jagielloński

POLSKIE TERENOWE STACJE GEOGRAFICZNE

pod redakcją

Mariusza Klimka
Kazimierza Krzemienia

Kraków 2011

Publikację wydano ze środków Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego

Skład tekstu i przygotowanie do druku

Pracownia Wydawnicza IGI GP UJ – Małgorzata Ciemborowicz

Projekt okładki

Małgorzata Ciemborowicz, Mariusz Klimek, Kazimierz Krzemień

zdjęcia na okładce: pierwsza strona – ogródek meteorologiczny w Łazach (fot. Bogusław Pawłowski),
punkt hydrometryczny w korycie Dworskiego Potoku (fot. Jolanta Święchowicz); czwarta strona – zdjęcia
z tekstów zamieszczonych w książce

© Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ

Wydanie II poprawione i uzupełnione

W wydaniu II wykorzystano projekt graficzny oraz mapy z wydania I opracowane przez Marka Angiela

Kraków 2011

ISBN 978-83-88424-70-0

Wydawca

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ
ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków, Polska
tel. (+48) 012 664 52 50, faks (+48) 012 664 53 85
www.geo.uj.edu.pl

Druk

Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego
ul. Konfederacka 6, 30-306 Kraków, Polska
tel. (+48) 12 266 40 00, faks (+48) 12 269 02 84
www.sdb.krakow.pl

Spis treści

Wprowadzenie	7
Stacja Limnologiczna w Bachotku Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Bachotku – <i>Rajmund Skowron</i>	9
Stacja Monitoringu Środowiska Przyrodniczego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Białej Górze (wyspa Wolin) – <i>Jacek Tylkowski</i>	13
Stacja Limnologiczna Instytutu Geografii Uniwersytetu Gdańskiego w Borucinie – <i>Jerzy Jańczyk, Kamil Nowiński</i>	19
Stacja Terenowa Zakładu Geologii i Paleogeografii Czwartorzędu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Czołpinie – <i>Jolanta Czerniawska, Karol Rotnicki</i>	25
Stacja Obserwacyjna Instytutu Gospodarki i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk w Dobiegniewie – <i>Piotr Gierszewski</i>	31
Pracownia Procesów Fluwialnych „Homerka” Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk we Frycowej – <i>Wojciech Froehlich</i>	35
Stacja Naukowo-Dydaktyczna Instytutu Geografii i Studiów Regionalnych Akademii Pomorskiej w Gaci – <i>Mieczysław Banach</i>	41
Stacja Naukowo-Badawcza Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Gaiku-Brzezowej k. Dobczyc – <i>Anita Bokwa</i>	45
Roztoczańska Stacja Naukowa Instytutu Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w Guciowie – <i>Jan Rodzik</i>	49
Stacja Terenowa Instytutu Biologii Uniwersytetu w Białymstoku w Gugnach – <i>Jan R. E. Taylor</i>	53
Stacja Obserwacyjna Hala Gąsienicowa Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk – <i>Adam Kotarba, Zofia Rączkowska</i>	57
Stacja Ekologiczna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Jeziorach – <i>Lech Kaczmarek</i>	61
Stacja Ekologiczna „Storczyk”, Wydział Nauk Biologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego w Karpaczu – <i>Andrzej Dunajski, Ryszard Dolatkowski</i>	67
Obserwatorium Nauk o Ziemi przy Jaskini Niedźwiedziej Uniwersytetu Wrocławskiego w Kletnie (Masyw Śnieżnika Kłodzkiego) – <i>Jacek Piasecki</i>	71
Stacja Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego w Koniczynie – <i>Marek Kejna</i>	73
Stacja Naukowa Zakładu Klimatologii Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – <i>Katarzyna Piotrowicz, Piotr Pieczara, Zbigniew Ustrnul</i>	79
Stacja Naukowa Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Łazach k. Bochni – <i>Mariusz Klimek, Kazimierz Krzemień</i>	83
Mazowiecki Ośrodek Geograficzny Uniwersytetu Warszawskiego w Murzynowie – <i>Danuta Dobak, Witold Lenart</i>	89
Stacja Polarna im. Stanisława Baranowskiego Uniwersytetu Wrocławskiego na Spitsbergenie – <i>Jerzy Pereyma</i>	95
Stacja Polarna Kaffiøyra Zakładu Kriologii i Badań Polarnych Instytutu Geografii Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika na Spitsbergenie – <i>Ireneusz Sobota, Marek Grześ</i>	97

Stacja Geoekologiczna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Storkowie – <i>Józef Szpikowski, Andrzej Kostrzewski</i>	103
Karkonoska Stacja Meteorologiczna Uniwersytetu Wrocławskiego na Szrenicy – <i>Marek Błaś, Krzysztof Migala</i>	111
Stacja Naukowo-Badawcza „Szymbark” Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk w Szymbarku – <i>Witłod Bochenek, Eugeniusz Gil</i>	113
Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu – <i>Sebastian Sikora, Krzysztof Migala</i>	119

Wprowadzenie

Rozwój dyscyplin fizycznogeograficznych wymaga prowadzenia badań w różnych typach środowiska geograficznego z zastosowaniem eksperymentu terenowego oraz nowoczesnych technik pomiarowych. W celu określenia aktualnego stanu oraz przemian jakościowych i ilościowych środowiska geograficznego i poszczególnych jego elementów, przyjmujemy koncepcję pomiarów zdefiniowanych w ramach monitoringu środowiska przyrodniczego. Monitoring środowiska przyrodniczego obejmuje nie tylko pomiary i gromadzenie wyników w oparciu o standaryzowane metody badań, ale także ich matematyczno-statystyczną weryfikację i zebranie w tematycznych bazach danych oraz ich analizę i interpretację dla różnych celów naukowych i praktycznych. Sprawą pierwszorzędnej wagi jest wprowadzenie zorganizowanego, systematycznego monitoringu wybranych elementów środowiska przyrodniczego w oparciu o studia stacjonarne na stacjach terenowych.

Na potrzebę istnienia naukowych stacji terenowych zwracali już uwagę nasi wielcy poprzednicy w okresie międzywojennym. Prof. Stanisław Pawłowski był pierwszym, który myślał o stworzeniu stacji terenowej, organizując na zlecenie Rządu RP badania naukowe w strefie brzegowej Morza Bałtyckiego. Był on współorganizatorem Morskiej Stacji Badawczej na Helu, a w 1922 roku został jej kierownikiem naukowym. Gorącym orędownikiem badań stacjonarnych w górach był prof. Jerzy Smoleński. Był on założycielem Stacji Naukowej w Dolinie Pięciu Stawów Polskich w Tatrach. Uruchomienie stacji umożliwiła dotacja z Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Jej pomieszczenia mieściły się w budynku schroniska Polskiego Towarzystwa Tatrańskiego w tej dolinie. Pod jego kierownictwem prowadzone były badania klimatologiczne i niwalne w Tatrach podczas zim w latach 1928-1931, a także badania hydrograficzne dotyczące termiki jezior.

Od lat sześćdziesiątych XX w. powstawały stopniowo terenowe stacje naukowe w ośrodkach geograficznych Polskiej Akademii Nauk i szkół wyższych. Współcześnie, liczne już terenowe stacje naukowe, odgrywają bardzo ważną rolę w rozwoju nauk geograficznych i działalności dydaktycznej.

Stacje terenowe są podstawowym miejscem realizacji badań naukowych w zakresie współczesnego rozwoju i przemian środowiska geograficznego. Należy podkreślić, że stacje terenowe są doskonałym miejscem realizacji zajęć dydaktycznych w oparciu o dobrze zorganizowany warsztat badawczy.

Ważną rolę w funkcjonowaniu stacji terenowych spełniają Stacje Bazowe Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego (jako podsystemu Państwowego Monitoringu Środowiska). W sieci Stacji Bazowych ZMŚP są także cztery stacje uniwersyteckie (dwie stacje Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, jedna stacja Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, jedna stacja Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach) oraz jedna stacja Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.

Bogata dokumentacja kartograficzna oraz zbiór danych z pomiarów terenowych są niezastąpionym źródłem informacji o przemianach środowiska geograficznego regionów, w których realizowane są te badania. Ponadto niektóre stacje posiadają odpowiednie miejsca noclegowe, z zapleczem socjalnym, sale konferencyjno-wykładowe, bibliotekę, podręczne zbiory kartograficzne, laboratoria komputerowe, hydrochemiczne i geomorfologiczno-glebowe. Z tego powodu stacje służą też, jeżeli jest to możliwe jako miejsce spotkań, zjazdów konferencji naukowych, krajowych i zagranicznych. Ogólnie biorąc istnienie stacji naukowych jest nieodłącznym elementem współczesnych nauk geograficznych i kształcenia geograficznego.

W maju 2002 roku podczas Konferencji Kierowników Uczelnianych Jednostek Geograficznych w Ciężeniu k/Poznań prof. Andrzej Kostrzewski przedstawił propozycję szerszego wykorzystania potencjału naukowego i dydaktycznego stacji terenowych w celu pogłębienia współpracy między ośrodkami geograficznymi. Uzgodniono, że stacje terenowe poszczególnych ośrodków winny być lepiej wykorzystane w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych. Jest to możliwe, gdy poszczególne ośrodki nawiążą współpracę między stacjami w zakresie realizacji programów dydaktycznych i naukowych. W tym celu w 2003 roku wydano w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem prof. Kazimierza Krzemienia pierwszy informator o stacjach naukowych, które wyraziły chęć współpracy. Na temat roli stacji terenowych w badaniach geograficznych dyskutowano szczególnie w Krakowie w maju 2004 roku. Zwracano uwagę na funkcję dydaktyczną tych obiektów, gdzie mogą być realizowane programowe ćwiczenia terenowe i staże dla studentów z poszczególnych ośrodków z Polski i z zagranicy. Od tego czasu minęło już siedem lat. Zmieniły się warunki na stacjach, ich wyposażenie i pojawiły się też nowe możliwości i nowe obiekty. Dzięki współpracy

Rozmieszczenie Polskich Stacji Geograficznych

czterech ośrodków w ostatnim czasie miała miejsce owocna koordynacja badań naukowych. Udało się zrealizować projekt badawczy pt. *Przyrodnicze i antropogeniczne uwarunkowania splotowania w Polsce (na przykładzie wybranych obszarów)*, w ramach którego przeprowadzono badania terenowe w tym samym czasie w czterech obszarach, przy zastosowaniu tych samych metod. Między poszczególnymi stacjami nastąpiła też wymiana grup studenckich.

Na kolejnych Konferencjach Kierowników Uczelnianych Jednostek Geograficznych w Lublinie, a następnie w Gdańsku w 2010 roku, zwrócono uwagę na potrzebę dalszej koordynacji badań i realizowanych zajęć dydaktycznych. Tego typu starania popiera Komitet Nauk Geograficznych Polskiej Akademii Nauk. Pod kierownictwem prof. Zbigniewa Zwolińskiego powstał projekt Konsorcjum Stacji Naukowych, umożliwiający lepszą współpracę i koordynację starań o aparaturę naukową do badań terenowych i laboratoryjnych. Na wniosek Komitetu Nauk Geograficznych PAN podjęliśmy się przygotowania kolejnego wydania informatora o „Polskich terenowych stacjach geograficznych”. Informacje o stacjach otrzymaliśmy z poszczególnych ośrodków według podanego wzoru. Mamy nadzieję, że zebrane informacje pomogą w dalszej współpracy na polu naukowym i dydaktycznym.

Mariusz Klimek
Kazimierz Krzemień